

ŞEHİR

-MODERN KENTİN OLUŞUMU-

MAX WEBER

Leyla Ertaş

Mardin Artuklu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı,
Yüksek Lisans Öğrencisi, mail: leylaertas630@gmail.com

KİTAP KÜNYESİ

- **Kitap Adı**
Şehir
Modern Kentin Oluşumu
- **Yazar**
Max Weber
- **Çeviri**
Musa Ceylan
- **Yayınevi**
Bakış Yayınları
- **Baskı**
İstanbul, 2010

Eğitim ve siyaset sosyolojisi alanlarında yaptığı araştırmalarla tanınan Max Weber, sosyolojinin gelişimi ve metodolojik olarak ileriye taşınması hususunda öncülerden biri sayılmaktadır. Kapitalizm ve Protestanlık hakkında yazdığı yazılarıyla da bilinen Alman sosyolog “Modern Kentin Oluşumu” kitabıyla din ve ekonominin toplumsal yapı üzerindeki ilişkisini anlatmaya çalışmaktadır. 1960 yılında Great Britain’den Türkçeye çevrilen “Şehir” kitabı beş bölümden oluşmakta ve her başlıkta modern şehir oluşumunun geçirdiği değişimi ayrıntılı bir şekilde ele almaktadır.

Weber, şehir kavramının ortaya çıkış sürecini toplulukların yerleşim belirtilerinin gösterdiği eski tarihlerden başlatmaktadır. Şehir kavramını kendi düşüncesinin yanında farklı sosyologların fikirleriyle de kıyaslamalar yaparak açıklamaya çalışmaktadır. Şehirlerin ortaya çıkışıyla nasıl modern şehir toplumlarının oluşturduğunu dini, iktisadi ve toplumsal birçok yönden irdeleyerek bizlere sunmaktadır. Onun şehire dair tüm tespitleri batı merkezlidir. Bu bakış açısıyla günümüz şehrinin temellerini batıda aramakta, modern şehir örneklerinin ilk kez Avrupa’da ortaya çıktığını savunmaktadır. Şehir tanımının yapılması için bazı özellikler sıralamaktadır: Şehri savunmak için bir kale, şehir halkının ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için sürekli bir pazar yerinin olması, kendine has şehir hukukunun olması, şehirde tarımdan ziyade ticaret akışının olması ve elbette ki en önemlisi tam olmasa bile yarı özerk bir yönetimin olması.

Weber, yönetim şekli olarak demokrasiyi savunmaktadır. Ayrıca Weber, şehirlerin tarımdan ticarete yönelik gelişme sağlamanın, şehrin tarihsel gelişimin feodalizmden kapitalizme doğru ilerlediğini ve bir nevi şehirlerin artık üretici yapıdan tüketici bir yapıya dönüştüğünün göstergesi olduğunu belirtmektedir. Böylece kapitalizmin ilk ortaya çıkışını ilk çağlardan aramaya başlayan Weber, kapitalizmin asıl olarak Orta çağ Avrupa kent-

lerinde başladığını söylemektedir. Şehirlerin aristokrat, şövalye ve soyluların etrafında nasıl şekillendiğini eski ve Orta çağ kentlerinden örnekler vererek açıklamaya çalışmaktadır.

Weber, şehirleri kendi içinde kara ve kıyı şehirleri olarak ayırmaktadır. Bu şehirlerin kendilerini idame ettirme şekillerindeki farklılığı şöyle açıklamaktadır: Kara şehirleri, topraktan beslendikleri için tarım şehridir ve aslında yarı şehir konumundadır. Çünkü Weber'e göre şehrin modern bir şehir olması için ekonomisinin tarıma göre değil ticarete dayalı olması gerekmektedir. Kıyı şehirleri ise denize yakınlığından ticaretin geliştiği ve buna bağlı olarak kapitalizmin de şekillendiği şehirlerdir. Elbette ki kendi içinde ayrılan bu şehirlerin pazar, kale gibi unsurlarının da bulunması gerekmektedir. Weber, ayrıca Avrupa şehirlerinin yapılış şekilleri ve topluluklarına göre üç ana tip şehir olarak sınıflandırmaktadır. Bunlar: Orta çağ şehri, Antik şehir ve Güney Avrupa şehridir.

Weber, Avrupa şehirlerinden farklı olarak doğu şehirlerinden sık sık bahsetmektedir. Farklı toplum yapılarının şehirler üzerindeki etkisini ve modern şehrin batıda nasıl oluştuğunu karşılaştırmalı olarak aktarmaktadır. Doğu şehirlerinin, modern batı şehrinin özelliklerini taşımadığını ve tam olarak bağımsız olmadığını belirtmekte, bir şehrin kendi geleceğini tayin etmesinin önemli bir unsur olduğunu ve demokrasinin en iyi yönetim şekli olduğunu savunmaktadır.

Weber "Plepler Şehri" başlığı altında halk ve soylular arasında kişisel haklar ve yönetimde söz hakkı gibi ayrıcalıklar için Avrupa şehirlerinde yaşanan mücadelelere ayrı yer vermektedir. Halk arasında oluşturulan yeminli kardeşlikler (yurttaşlar), Aristokratlara karşı kendi haklarını savunarak yaptıkları mücadelede başarı sağlayınca Aristokrat yönetimi dıştan herhangi bir müdahaleye gerek kalmadan devirmişlerdir. Günümüze kadar etkileri görülen yeminli kardeşlik anlayışının kökleri Orta çağ şehirlerine kadar dayanmaktadır.

Weber, ticaret şehirlerinin kendi güvenliklerini sağlamak için en temel ihtiyaçlardan birinin askeri yapı olduğunu vurgulamakta ve daha çok kıyı şehirlerinde görülen askeri garnizonların dıştan gelebilecek tehlikelere karşı koruma sağladığını belirtmektedir. Kale savunmasını sağlayan garnizonların ihtiyacını karşılamak içinde kurulan pazarlara dışarıdan zanaatkarlar gelmekte ve böylece şehir için önemli olan tüm özellikler birbirine bağlı olarak tamamlanmaya başlamaktaydı. Şehirde varlığını sürdüren ancak yönetimden bağımsız kendi hukukunu uygulayan vergi ve askerlikten muaf kişiler ruhban sınıfıydı vergilerden muaf olmalarından dolayı mallarından artış görülmekteydi buna benzer şekil doğu kültüründe de rastlanmaktaydı. Manastırlar ve dini vakıflar kutsal yerlerde ekonomik kazançlar için büyük fırsatlar sunmaktaydı. Ayrıca ihtiyaç sahipleri içinde erişebilirlik sağlamaktaydı.

Ona göre şehrin en alt tabasında köleler bulunmaktaydı. Dünyanın her yerinde ekonomik amaç olarak kullanılmaktaydılar ve bunlar şehrin iktisadi yönden gelişmesinde görünmeyen kişilerdi. Yunan dönemindeki köleler ve Orta çağ dönemindeki şehirde varlığını sürdüren köleler arasında pek bir fark bulunmuyordu. Ekonomik durumlara göre köle sayısında artış ve azalmalar görülmekteydi.

Kitabı genel olarak değerlendirecek olursak Weber, modern kentlerin ilk defa Avrupa'da ortaya çıktığını ve bu şehirlerle birlikte kapitalizmin de modern şehir anlayışıyla şekillendiğini aktarmaktadır. Günümüz şehirlerin aslında Antikiteden başlayan birikimle şimdiki halini aldığını ve bu şehirlerde en iyi yönetim şeklinin demokrasi ile sağlanacağını savunmaktadır.